

anlayamaz veya yanlış anlar. Bu yüzden bâtın ilmi ancak zeki, yetenekli, istekli ve kalp gözü açık kimselere öğretilir.

Bâtın ilmi İslâm'dan ayrı ve onun dışında bir ilim değildir. Bu ilim esasen nasların derin ve ince mânâlarından ibaret olup Hz. Peygamber tarafından bazı sahâbîlere öğretilmiştir. Huzeyfe b. Yemân onlardan biridir. Ebû Hüreyre'den "Hz. Peygamber'den iki ilim öğrendim; birini yaydım, öbürünü saklı tuttum, onu da yaysaydım başımı keserlerdi" sözü nakledilir. (Buhârî, "İlim", 42).

Hz. Mûsâ'nın Hızır'dan öğrendiği "ledün ilmi" ile Hz. Ali'nin bildiği bâtın ilmi aynı şeydir. Kur'an'ın, hadisin ve İslâm'ın da zâhir ve bâtını vardır. Geniş anlamıyla şeriat ilmi bu ikisini de ihtiva eder. "Allah size zâhir ve bâtın nimetlerini bol bol vermiştir" (Lokmân 31/20) meâlindeki âyette bu hususa işaret edilir.

Kur'an'ın, hadislerin ve ilmin zâhir ve bâtınından bahseden mutasavvıflar Hz. Peygamber'in de zâhirî ve bâtınî yönü bulunduğunu, zâhirini kâfir-mümin herkesin bildiğini, bâtını ise ancak müminlerin ve velîlerin anlayabileceğini belirtirler. "Sana bakıyorlar ama görmüyorlar" (el-A'râf 7/198) meâlindeki âyette işaret edildiği gibi inkârcıların baktıkları halde görememeleri onun bu bâtınî yönüdür.

İslâm düşünce tarihinde Bâtıniyye /Batınilik diye bir akım vardır. Batıniler nasları zâhir-bâtın ayırımına tâbi tutarak te'viller yaparak, İslâm'ın temel hükümlerini, genel geçer anlayıştan farklı yorumlayıp din anlayışlarını inkâr veya ibâha sınırına kadar götürmüşlerdir. Ayrıca Batınilik son derece gizli bir şekilde teşkilâtlanmış örgütler vasıtasıyla merkezî idareye karşı girişilmiş isyan faaliyetlerinin başını çeken çeşitli siyasî gruplar için da oluşturdular.

Bâtıniler genellikle Müslüman çoğunluğun benimsediği İslâm akaidine uymayan inançları telkin ettikleri ve İslâm ülkelerinde idareyi hedef alan siyasî faaliyetlerde buldukları için daima gizli teşkilâtlar kurarak gayelerine ulaşmaya çalışmışlardır.

Yıkıcı Batınilerin "bâtın" anlayışı ile tasavvuftaki bâtınî mâna arasındaki fark şudur: Bu tür Batınilere göre nasların zâhirî ve bâtınî mânaları vardır; ancak asıl geçerli olan bâtınî mânadır; zâhir sadece avam ve ehl-i zâhir içindir. Bu Batıniler kendilerini zâhirî mânalar ve bunlara dayanan şer'î hükümlerle yükümlü ve sorumlu saymazlar. Buna karşılık mutasavvıflar nasların hem zâhirî hem bâtınî mânalarını geçerli kabul ederler. Onlara göre zâhirî mâna "hak", bâtınî mâna "hakikat"tır. Bu sebeple her iki mânaya göre hareket etme mecburiyeti vardır. Birçok sûfi, "zâhire aykırı düşen her bâtın bâtıldır" kaidelerini benimsemişlerdir.

KERAMET HAKKINDA

İslam düşünce tarihinde batınla ve batınî konularla daha çok tasavvuf meşgul olmuştur. Öteki ilimlerle kıyaslanırken tasavvufa "Batın ilmi" denmiştir. Sünni dünyadaki "batın" anlayışı az önce sözünü ettiğimiz ölçülere uymak durumdadır.

Kerâmet sözlükte cömert olmak, iyi olmak, kıymetli olmak gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise, sûfîlerin hayatlarında görülen olağanüstü olay ve davranışlara denir. Keramet âdetullah ve sünnetullah da denen tabiat kanunlarının üstünde ve hatta onlara aykırı olan bir hadisedir. Mucize ve kerâmet konusu, tabiat kanunlarının hükmünü aralıksız ve kesintisiz sürdürmesi, hiç istisna kabul edilmemesi mânasına gelen determinizm görüşüyle uyumsuzdur. Sünni inancıya göre tabiat kanunlarını koyan Allah'tır. Gerekli zaman bir istisna olmak üzere bu kanunları işletmeyebilir. Nemrud'un yaktığı ateş Hz. İbrahim'i yakmamıştır.

Teorik olarak keramet, Allah'ın sevdiği kullarına bir tür ikram ve ihsanı sayılır. Dolayısıyla bu niteliğe sahip herkeste görülebilir. Hatta bu olumlu vasıflara sahip olmayan bazı kimselerde de olağanüstü şeyler yapabilirler. Dînî terim olarak bu ikincilere “istidrac” denir.

Keramet ikiye ayrılır: 1- Maddî (kevnî) keramet: Havada uçmak, denizde yürümek gibi. 2- İlmî veya manevî keramet: İlim irfan ve ahlâkla ilgili kerametler. Bilgi ve hikmetle etkili olmak, insanların kötü huylarını gidermede başarı göstermek veya yazılan bir eserin asırlar sonrasında bile faydalı olması gibi.

Kur'an ve hadislerde keramete örnek olarak gösterilen bazı olaylar zikredilir. Hz. Meryem'in çocukluğunda Allah tarafından rızıklandırılması (Al-i Imran 3/36-37) söz konusudur. Ayrıca İsa'yı doğurduğu zaman o annesine: “*Hurma dalını kendine doğru silkele, üzerine devşirilmiş taze hurmalar dökülsün, dedi.*” (Meryem, 19/25). Mevsimi olmadığı halde bu gerçekleşti.

Hz. Musa ile Hızır arasında geçen olay ve Hz. Süleyman'ın vezirinin, Belkıs'ın tahtını göz açıp kapayıncaya kadar bir sürede getirmesi de birer örnektir. İsmi geçen zatlar peygamber değildir, onun için sahip oldukları olağan üstü şeylere mucize denemez. Bunlar keramet olarak değerlendirilmiştir.

Hadislerde keramet sayılacak bir takım olaylar zikredilir. Yolculuğa çıkıp sağnak yağmura tutulan ve mağaraya sığınarak orada mahsur kalan üç arkadaşın yaptıkları hasbi iyilikleri hatırlayıp dua ederek kurtulmaları bunlardandır (Bk. Buhari, edeb, 5; Müslim, zikir, 27).

Bir kere sahabeden Attab b. Beşir ile Üseyd b. Hudayr karanlık gecede Resûlüllah (s.a.v)'ın yanından ayrılmışlar, birinin asâsının ucu evlerine varıncaya kadar önlerini kandil gibi aydınlatmıştı. (Buhari, *Menâkıb*, 25)

Tarih içinde keramet, tarikat hayatının ayrılmaz bir parçası gibi görülmüştür. Halbuki olgun kişi olmak için keramet şart değildir. Şeyhin hiç kerameti olmadığı halde, müridin kerameti olabilir. Maddî keramet sahibi olan, kerameti olmayandan daha üstündür, diye bir kural yoktur. Nasıl ki zengin olanın, orta halliden daha iyi bir insan olması gerekmediği gibi.

“Üstleri başları toz toprak elbiseleri eski ve kendilerine önem verilmez nice insanlar vardır ki, Allahım, şu işi şöyle yap (veya Allah şu işi şöyle yapacaktır) diye yemin etseler, Allah onları yeminlerinde yalancı çıkarmaz.” (Müslim, Birr, 40)

Aslında keramete tasavvuf dışındaki insanların ilgisi daha çoktur. Nedense normal şartlar dışında cereyan eden, olağanüstü görünen şeyler merakımızı çeker. Bazı kimseler de tabii ve sıradan olayları bile keramet gibi görmek veya göstermek isterler. “*Şeyh uçmaz, müritleri uçurur*” sözü meşhurdur. Gerçek tasavvuf mensupları, keramet göstermekten kaçarlar, bunu yarı yolun bir gereği, hattâ manevî ilerleme yolunda bir tuzak olarak kabul ederler. Onlara göre keramet değil istikamet esastır.

BAŞINI VERMEYEN ŞEHİT

Bizim fütihat devirlerimizde, gazi-dervişlerin faaliyetleri başta olmak üzere; keramet, gaza, cihat iç içe grmiştir. Düzenli ordularla Rumeli'ye adım atan Gazi Süleyman Paşa için söylenen şu beyit, anlatılmak istenen inanış ve düşüncenin bir tezâhürü sayılır:

*Kerâmet gösterip halka sûya seccâde salmışsın
Yakasın Rumeli'nin dest-i takvâ ile almışsın*

“Takvâ eli” ve ihlâs ayağıyla adım atılan Rumeli ve Balkan toprakları o kadar benimsenmiş ve sevilmiştir ki; taşı, toprağı ve nehirleriyle yeni imanın temsilcisi olmuştur. Ömer Seyfettin'in “Başını Vermeyen Şehit” adlı muhteşem hikâyesinde bu ruhun ve bu anlayışın canlı örneğini görürüz. Hikâye tarihi bir gerçeğe dayanır. Peçevî Tarihi'nde olayı gören

mütefekkir şairimiz Yahya Kemal, Ömer Seyfettin'e bu konuyu hikâye olarak yazmasını hatırlatır, o da yazar. Hikâyenin kısa özeti şöyle:

Yüz on kişilik Osmanlı mücahitleri tarafından savunulan Grijgal Kalesi, binden fazla düşman tarafından saldırıya uğradı. Bu savaşta Deli Mehmet adında bir derviş şehit düşmüş ve başı düşman tarafından gövdesinden kesilmiştir. Bunu gören yakın arkadaşı Deli Hüsrev, "Mehmet canını verdin, başını verme!" diye bağırınca, başsız beden yerinden fırladı ve başını alıp götüren şövalyenin peşine düştü ve onu bir darbeye yere düşürdü, kendi başını koltuğunun altına alıp yere uzandı. Bu olağanüstü olaya, tanık olan Grijgal kadısı, şehit Mehmed'i defnetti, daha sonra kabrine nur yağdığını gördü. Şahit olduğu bu fevkaladelikler onu şaşkına çevirmişti, meczup gibi oldu.

Peçevi Tarihi'ndeki ilgili bölümü aktarıyorum:

GAZİLERİN KERAMETLERİ ÜZERİNE

O günlerde Girijgal adlı palankada kadı olan kişi, karınca kararınca bir destan kaleme alarak gözlemlerini anlatmıştır. Doğrusu şudur ki, böyle kimseler olmasa, Sigetvar'a bu kadar yakın ve dört yanı kâfir kaleleriyle çevrili böyle bir yerde tutunmak, özellikle böyle bir savaşa girişmek nasıl mümkün olabilirdi. Girijgal kadısı der ki: Adı geçen palankada bey olan Ahmet Bey, kaledeki mücahitlerin en iyileriyle Kapoşvar'ın fethine gitmiş idi ve ondan sonra Sigetvar yakınlarına inmişti. Buranın da fethi hazırlıklarım yapmak için beylerbeyi, beyler ve öteki gaziler birbirleriyle danıştılar. Fakat vakit geç ve kış yaklaşmış olduğundan, şimdilik fetihten vazgeçmeyi uygun bularak, bu işi gelecek yıla ertelediler ve beylerbeyini uğurlamak üzere Budin yönüne uzaklaştılar. Böylece Ahmet Bey ile gazileri Girijgal'den altı konak uzak düşünce, Sigetvar beyi olan dinsiz, yanındaki eşkiyalarla fırsat bu fırsattır diye Girijgal üzerine yürüdü. Kadı'nın destanındaki beyitlerin kimileri tıpkısı tıpkısına şöyledir:

İçinde baş olan kâfir beyine
 Karacin derler idi öl laîne
 Çıkageldi hisar üstüne bir gün
 Girijgal'e edip kasdın diğergûn
 Yakındır aralık sorsan eğer bil
 Sigetvar'a var ola bir yarım mil
 Haber toplarını attık feravan
 Ki yani idevüz İslâm'a i'lan
 Veli az idi gaziler begayet
 Ola derdik hemen Hak'tan inayet
 Yüz on dört adam idik anda ey can
 O demde hazır olan ehl-i iman.
 Gelen kâfir veli binden ziyade
 Kimisi atlı kimisi piyade
 Çıkıp taşraya çün yok cenge çare
 Kapıyı bağladık girdik hisare
 İder kâfir o dem bir zimmî irsâl
 Vire ile verile yani Girijgal
 Yemin etmiş orda nar u nura
 Çelipaya ve İncil ve Zebur'a

Bu minval üzere eyler ahd ü peyman
 Zarar görmeye bizden ehl-i iman.
 Danışık eyledik ol demde vâfir
 Çıkıp ceng etmeyi re'y ettik âhir.
 Adûya varmada itmezler ihmâl
 Kamusu hazır oldu geldi filhâl.
 Çü hazır oldu anda cünd-i İslâm
 Kapu açılmaya ettiler ikdâm.
 Kulun hem kadı idim ehl-i dine
 İmam, idim mücahit zümresine.
 Dediler kapıyı lutf edîb aç-gıl
 Dahi kalbindeki havfi bırak-gıl
 Çıkalım üşta hazır elde i'lam
 Kılalım bu gazaya sa'y u ikdâm
 Didim anlara ey merdân-ı meydan
 Be-aşk-ı Şah-ı Gazi Han Süleyman
 Kulak verip biraz dinleyin makali
 Beyan idem size ben hasbîhâli
 Muradım sorarsanız buradan
 Değil men'eylemek sizi gazadan.
 Feda olsun bugün ger baş u ger can
 Husûsâ yarın ola îd-i kurban.
 Veli budur muradım, dinleyin elhak
 Bugün cuma ve yevm-i arefe elhak.

Ve hepsine dedim ki “Bugün îslâm hacıları Arafat'ta ve öteki mü'minler camilerde Tanrı'ya dua edip yalvarmaktadırlar. Bizim gibi gazi ve sınır bekçisi mücahitlerin muzaffer olmaları için dua ettiklerine şüphe yoktur. Uygun olan şudur ki, biz de namazımızı kılalım ve gözyaşı döküp dua edelim, birbirimizle helallaşıp ondan sonra gidelim. Kalanlarımız gazi, ölenlerimiz şehit olsun. Dünyada iyi ad ile anılalım ve öteki dünyada Tanrı'nın sevgilisi Peygamberimiz hazretlerinin bayrağı dibinde toplanalım. Gerçekten de bütün gaziler sözümü kabul edip öğleye değin durdular. Hatta kâfirler, vire önerilerini görüşmekte olduğumuzu sanmışlar. Ama namazımız tamamlanıp da vakit gün ortasını bulduğu zaman hemen kapıyı açıp hep birden çıkıldı ve iki koldan hücumla geçildi.

Bunların cümlesi gerçi gazada
 İbadette, tazarru'da, duada.
 Velâkin içlerinde iki ârif
 İkinin de sözleri maarif.
 Muvahhid hem musallî ol ulular
 Nihayet nâm ile anlar delüler.
 Deli Mehmet biri, merdane hoş-rev
 Birisine dediler Deli Hüsrev.
 Bunların ikisi iki kola baş
 Olup didiler atlarını şabaş.
 Civarımızda olan ehl-i dinden
 Kılâ'-i müslimînin cânibinden
 İşaret toplarından ol erenler

Ulaktan fevri almışlar haberler.
 Bunlar süratle kim yürüdü geldi
 Beş on gazi idi çün zâhir oldı
 Kopar tozlar onlar geldiği yoldan
 Tutar gün yüzünü hep sağ ve soldan
 Sanurdın nice bin atlı ve asker
 Erişti nusret için ey birader.
 Bu hali vakti çünkim gördü küffâr
 Hezimet buldu anda çar u nâ-çar.
 Yüzü tersine döndü kaçtı cümle
 Kırardı gaziler ettikçe hamle.
 Bular gelmezden evvel dinle n'oldu
 İki koldan ol iki gazi sürüdi.
 İkisi dahi olmuş mest ve medhûş
 Gireler alaya güyaki serihuş.
 Savaş iderler iken ol gazada
 Deli Mehmet şehit oldu orada.
 Kuluna bir aceb hâl oldu vâki'
 Değildir vâkıa hak bu ki vâki'
 Değilem Hak bilir bu sözde kezzab
 Be-hakk-ı Mustafa ve âl ü ashab
 Şehit olan Deliyi gördüm andan
 Kesildi başı ve ayrıldı tenten.
 Kesen kâfir başın aldı eline
 Götüre yani kim kendi iline.
 Deli Hüsrev görüp haykırdı dedi:
 Ne yatarsun başını aldı gitti.
 Revadır canı virdün, kıyma başa
 Aceb hâl oldu ve özge temaşa.
 İşit bu hikmeti bu sırr u râzı
 Kesik başlı şehit olan o gazi.
 Hemen fevri yerinden durdu geldi
 Eliyle ol lâîni urdu çaldı.
 Yıkıldı düştü attan baş elinden
 Ne baş koyusudur kaldı yolundan.
 O gazi aldı başın düştü yitti
 Ne kimse gördü anı ne işitti.
 Görüp bu hali Hüsrev etdi tahsin
 Çağırdı kim yüzün ağ ey celasun.
 İşaret kıldı hem bu nâtuvâne
 Ne hâlet olduğun gör ol civane.
 Kurudum kaldım amma sanki bîcan
 Bakıp bu ibrete nâlân u hayrân.
 Kakıdı bana dedi n'oldun ey can
 Ne durursun gaza kıl hey Müselman
 Onun sözüyle geldi bana kuvvet
 Ol esnada adû buldu hezimet.

Erişti ceng iderken vakt-i ahşam
 Dağıttı rezm yüzüne saçların şâm.
 Münâdi görecek kıldı nidayı
 Gelin avdet edin deyü sadayı
 Kamumuz döndük ve geldik hisara
 Kimi mecrûh kimisi pâre pâre.
 Şehit olanları saydık çün ol dem
 Şehit olmuş o gün on dokuz adem.
 Sayıldı katlolan küffâr-ı füccar
 Kalan altmış dört laşe ve murdar.
 Götürmüşler dahi bir nice leşker
 Edip gayret yerinde komamışlar.
 Bir iş katmadık anda aralığa
 Şehitleri getirdik ortalığa.
 Hususâ ol civan-ı sabık ey yâr
 Ne yüzden öldü dinle ey vefadar.
 Varıcak başını bulduk yanında
 Kesilmiş şöyle yatır koltuğunda
 Götürdük dahi defn ettik ol ân
 Namazını kılıp okundu Kur'an.
 Gider işli işine çün halâyık
 Kalıp zahirde benden bir de Hâlik
 Ki gördüm kabr içinde hûb ü mahbûb
 Misâl-i hur-i cennet belki mergub
 Gelüb öptü ve kocıdı ol civanı
 Görüp ayne'l-yakîn bu benden anı.
 Mekabır şöyle ruşen oldu ol dem
 Münevver oldu nurundan bu âlem.
 Geçüb kendimden olmamışem agâh
 Beni benlükten almış ol yüzü mâh.
 Gelür yoldaşlarımın bazısı, dir
 Kaparlar kapuyu gel içeri gir.
 O dem girdim hisara sanki serhoş
 Gehi sâkin gehi kılırdı medhüş.
 Giderken kal'a içre bu kemine
 Yolum uğradı Hüsrev menziline.
 Şehit olana kim ağlar kim iniler
 Ol atın kaşyıp türkû'ük ırılar.
 Çağırdım taşradan çün bildi ol dem
 Dedi lebbeyk eyâ sultan-ı âlem.
 Dahi ben dimesen ahvalin anın
 Didi gördün mü zevkin ol cevannın.
 Dedim gördüm hakikat ol cevannı
 Buradan siz de gördünüz mü anı.
 Bunların böyle hali didi çoktur
 Bilirsin gözlüye hod gizli yoktur.
 Muhassal, kalmadı sabrım buraye

Harabati oldum düştüm o raye,
 Kalub şurîde kalunda bu hâlet
 İderdim daima kabrin ziyaret.
 Ne hacet dileysem olurdu hâsıl
 Muradâta olurdum anda vâsıl.
 Çu derya sığmazdı ahir sifâle
 Getürdim âkibet bu hali kale.
 O halet ben kulundan oldu zâil
 Kesafet doldu kalbe oldu hâil.
 Dahi görünmez oldu bana ol can,
 Peşimanım peşimanım peşimam.
 Tutup bir gün giderken denk u hayran
 Deli Hüsrev kılurmuş anda seyrân.
 Elinde yay ve oku vardı hem gez
 Çeküb arkama hoş urduydu bir kez.
 Didi ey ebleh ve ahmak delişmen
 Cihanda kendi kendisine düşmen.
 Niye arz eyledün halka bu hali
 Gidip hâlün kalasın şöyle hali.
 Tevakkuf eylesen olurdu elbet
 Bunu keşf itmeğe sana icazet.
 Didim lutf eyle sen ey nîk girdâr
 Bu gaflet uykusundan eyle bîdâr.
 Ne hikmetdür bu ahvâl ü bu hâlet
 Tamamen kapladı beni mehâbet.
 Benimle senden özgeler görür mü?
 Bu ahvâli dahi kimse bilür mü?
 Dedi bir dahi vardır lâkin ol can
 Görünmez herkese san ab-ı hayvan.
 İkimiz görmeye budur işaret
 Şehadet müjdesidir ki beşaret.
 Onun her sözü virdi bana hayret
 Veli yaktı derunun nâr-ı gayret.
 Perişan ü müşevveş oldu halim
 Ne durmaya, oturmaya mecalim.
 Begayet olmuşem Mecnun ve Şeyda
 Yine evvelki hâl olunca peyda.
 İlâhi kıl tebeddül öyle hâle
 Hemen tergîb için yazdım makale

(Peçevi İbrahim Efendi, *Peçevi Tarihi*, hz. Bekir Sıtkı Baykal, Kültür Bakanlığı yayını, Ankara 1981, c. I, s. 252 - 257)